

Музичне виховання дітей і молоді в період розділу польських земель (XVIII – початок XX ст.)

У статті проаналізовано стан музичного виховання дітей та молоді в період втрати Польщею незалежності (1772–1918 рр.). Музичне виховання в тому історичному періоді відіграло важливу роль у формуванні патріотизму школярів і було чинником збереження національної музичної культури.

Ключові слова: музичне виховання, діти, молодь, школа, патріотизм.

Постановка наукової проблеми та її значення. Утрата Польщею національної незалежності та розподіл її земель (1793–1795 рр.) між трьома державами: Російською імперією (62 %), Прусією (20 %), Австрією (18 %) призвели до деуніфікації шкільної системи та певного регресу національної освіти. Однак у досить складних умовах національного пригнічення, жорстокого придушення революційних повстань (1830–1831, 1846, 1863–1864 рр.) польський народ зумів досягнути певних успіхів у розвитку національної культури й освіти в цей історичний період.

Значною подією в розвитку польської освіти, зокрема музичного виховання дітей та молоді, мало створення Комісії народної освіти (КНО), яка почала свою діяльність 1773 р. Це був перший у Європі державний орган, який здійснював у країні контроль над усіма навчальними закладами (від елементарних, початкових, шкіл до університетів), розроблення програм і видавав підручники з різних предметів. Діяльність КНО була новаторською не лише для Польщі, а й для інших західноєвропейських країн, у яких у ті часи не було державних організаційних структур, що проводили подібну роботу з освіти й виховання дітей та учнівської молоді [10].

З ініціативи секретаря КНО Г. Пірамовича розроблено трактат «Про обов'язки вчителя у приходських школах», автор якого наголошував на потребі введення до навчального плану цієї школи предмета «Співи» та створення спеціального пісенного репертуару для дітей. Програма музичного виховання була досить широкою і в інших польських навчальних закладах, наприклад, в ієзуїтських школах та жіночих пансіонатах, де учнів навчали співів та гри на музичних інструментах (здебільшого на арфі та клаві-цимбалах). Про методичну цінність та популярність цієї роботи Г. Пірамовича свідчить 16 його перевидань. Її вважали однією з найкращих досягнень польської педагогічної думки XVIII ст. [5].

Оцінка членами КНО музики як необхідного засобу всебічного виховання школярів та введення «Світського співу» до навчальних програм шкіл різного типу дає підстави стверджувати, що в другій половині XVIII ст. «Співи» стали офіційним шкільним предметом, який реалізовував завдання естетичного, зокрема музичного виховання учнів. З ініціативи КНО відкрито вчительські семінарії у Вільні (1775 р.), Ловичу та Кельцах (1786 р.), Кракові (1787 р.), які готували також учителів музики для елементарних (приходських) та середніх шкіл і органістів. Їх програми включали навчання учнів гри на органі, клавикорді та хорального співу [10]. Проте прогресивні реформаторські концепції Комісії народної освіти не були реалізовані повною мірою. Втрата Польщею незалежності загальмувала подальший розвиток народної освіти, що безумовно негативно вплинуло й на становлення системи музичного виховання учнівської молоді.

Місцю музичного виховання дітей та молоді у системі шкільної освіти в тому історичному періоді присвячені розвідки багатьох польських та українських музикознавців: U. Buda, K. Wojcechowski, A. Karbowiak, L. Kordybacha, В. Конен, L. Mazera, A. Mejssner, Г. Ніколаї, M. Przychodzinska, J. Prośniak, А. Сергієнко та ін.

Завдання дослідження – проаналізувати розвиток польської системи музичного виховання дітей та учнівської молоді в період із XVIII до початку XX ст.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Велике значення для розвитку національної системи музичного виховання дітей та молоді в цей історичний період мали новаторські ідеї польських педагогів (Х. Коллонтая, С. Конарського, Г. Пірамовича), які обґрунтували потребу використання засобів мистецтва в усебічному розвитку молодого покоління, а також активна музично-просвітницька та творча діяльність відомих польських композиторів: Т. Кленовського, К. Курпинського, С. Монюшка, З. Носковського, Ю. Ельснера та інших авторів багатьох пісень для дітей, заснованих на фольклорі, а також

підручників і методичних посібників для вчителів музики. З їх ініціативи в Польщі відкривають публічні музичні школи в різних містах, зокрема три вищі навчальні заклади (Варшава, Львів, Краків), збільшується кількість годин на музичні дисципліни в учительських семінаріях, активізують свою діяльність у різних регіонах народні хори та інструментальні ансамблі.

Для поширення музичного виховання в польських закладах освіти велике значення мали «Устави приходських шкіл» (автор Х. Коллонтай), які були видані 1804 р. Одним із пунктів цих уставів була вказівка про введення до сільських та міських шкіл навчання учнів гри на музичних інструментах і співів. Однак у середніх школах музичне виховання було зінтегроване з предметом «Історія мистецтв і майстерності», і розглядали його як музично-практичну й танцювальну освіту, а також як «Орієнтацію в історії культури». В «Анотації до планів публічної освіти» (1810), акцентовано на виховному аспекті музики в школі. «Вокальна музика дуже корисна та необхідна в школах, особливо початкових, а інструментальна – у всіх» [7, с. 70].

Наприкінці XVIII ст. в Польщі видано перші підручники з музики, які включали основи теорії музики, гармонії, контрапункту, а також нотні приклади народної вокальної творчості. Автори цих підручників А. Вронса («Початок музики») та В. Сераковський («Музичне мистецтво для молоді краю») були добре знайомі з музичною педагогікою країн Західної Європи, тому в методичних розділах цих публікацій вони адаптували все актуальне та корисне для польського музичного виховання [9, с. 115].

Музичне виховання у цей період, особливо в школах, мало яскраво виражену національно-патріотичну спрямованість завдяки введенню до програм репертуару значної кількості відомих народних пісень і творів польських композиторів (Ф. Шопена, С. Монюшки, З. Рутковського, А. Ружицького та ін.), побудованих на національних традиціях та фольклорних зразках. Це пов'язано з намаганням зберегти народну культуру та солідарністю у боротьбі поляків за національну гідність і незалежність [6].

Перша половина XIX ст. ознаменована початком напруженої боротьби поляків за незалежність своєї країни. На думку В. Конен, «у жодній країні Західної Європи, навіть в Італії, національно-визвольна боротьба не визначала у такому значному ступені розвиток національного мистецтва, як у Польщі у XIX столітті. Розквіт польської літератури і музики в першій половині XIX століття був тісно пов'язаний з широким патріотичним рухом» [1, с. 431]. У цей історичний період інтенсивний розвиток отримує музичне мистецтво. Створюють різні музичні гуртки та товариства серед учнівської, студентської молоді та дорослих меломанів.

На сторінках преси (газети, журнали) в другій половині XIX ст. широко обговорюють питання про значну роль музики в естетичному вихованні школярів. Наприклад, у журналі «Збірник відомостей тижня» (*Zbiór Wiadomości Tygodniowych*) у редакційній статті (1874 р.) йдеться про те, що «музика необхідна для освіти молоді. Вона є грою і корисним відпочинком, оновлює втомлений розум. Музика потрібна для здоров'я і зміцнення тіла ... й найбільш приємна для тих, хто займається науками, тому що розпалює послаблений дух, пробуджує сили, охолоджує розгорячений працею розум, забірає навіяну навчанням нудьгу» [8, с. 150].

1805 р. з ініціативи німецького композитора та письменника Е. Гофмана (1776–1822) засновано Музичне товариство у Варшаві, 1815 р. почало свою діяльність Товариство друзів релігійної і народної музики, а 1817-го – Аматорське музичне товариство, які розгорнули широку музично-артистичну діяльність серед варшав'ян. Подібні музичні товариства виникли у 1816–1818 рр. у Кракові, Каліші та Любліні. Вони відіграли значну позитивну роль у поширенні музичної культури серед різних прошарків населення Польщі, ставлячи за основну мету своєї діяльності надання практичної допомоги музичним і загальноосвітнім школам в естетичному вихованні дітей та молоді. Заняття в цих товариствах, як і в музичних школах, були безкоштовними, їх фінансував магістрат міста. Найбільш здібні учні навіть отримували стипендію.

У першій половині XIX ст. в тій частині Польщі, що була під російським протекторатом, почалася професійна підготовка музикантів (педагогів і виконавців), у Вільненському та Варшавському університетах. 1819 р. при Вільненському університеті відкрито відділ органістів і вчителів для приходських шкіл. У цей період у Варшаві працювало декілька музичних навчальних закладів: школи органістів, музики та драматичного мистецтва, інститут музики і декламації (консерваторія). Серед викладачів інституту музики працювали талановиті музикознавці, зокрема К. Курпинський – відомий польський композитор, автор музично-теоретичних підручників та патріотичних пісень (зокрема «Варшав'янки»), а також Ю. Ельснер – композитор й автор підручників з музики для музичних та загальноосвітніх шкіл. Вони виховали відомих польських

композиторів та музикантів: Ю. Новаківського, О. Кольберга, Ф. Шопена, І. Добжинського, Т. Нідецького та ін.

Серед жіночих загальноосвітніх навчальних закладів високим рівнем освіти і значним обсягом навчальних предметів відзначений Варшавський інститут, у якому навчалися здебільшого дівчата із заможних (шляхетських) сімей. Музику в цьому інституті викладали відомі польські педагоги-музиканти М. Бернацький, О. Ружинський, Ю. Статтлер, Ю. Новаковський та ін. Програма музичного виховання дівчат включала інструментальну гру (фортепіано, скрипка), теорію музики, сольфеджіо, сольний та хоровий спів [8].

Потрібно зазначити, що в тій частині Польщі, яка входила до протекторату Росії, починаючи з 1834 р., у приходських школах та гімназіях співи та гра на музичних інструментах проводили як факультативні заняття, їх відвідували учні за своїм бажанням. Лише на педагогічних курсах, де готували вчителів приходських шкіл, на музичні заняття було відведено 20 годин щотижня, особливу увагу при цьому приділено навчанню православного пісенспіву [11].

Після народного масового повстання у 1863–1864 рр. за незалежність Польщі з ініціативи російського уряду посилено увагу до виховання в польській учнівській та студентській молоді лояльнішого ставлення до Російської імперії. Безумовно, така спрямованість навчально-виховного процесу в польських школах вплинула й на зміст музичного виховання учнів.

Намагання польських композиторів зберегти національну культуру свого народу наштовхнуло їх на створення пісень та романсів, пов'язаних із народним жанром. У 50–60 рр. XIX ст. значне поширення отримали пісні та романси С. Монюшки на вірші А. Міцкевича, Я. Кохановського, А. Одинця. Патріотичні новаторські ідеї відомих польських композиторів та просвітників у галузі музичного виховання було покладено в основу концепції музичної естетики на початку XX ст. Вони визначили подальший розвиток теорії і практики музичного виховання молодого покоління в польських школах різного типу.

Популяризації народної музичної творчості в польських школах сприяло видання 11-томного збірника польських народних пісень, який підготував композитор О. Кольберг (1815–1890). Серед нотних видань особливої уваги заслуговує збірник пісень З. Носковського на вірші відомої поетеси М. Конопицької «Чотири пори року» (1890 р.). Ці пісні не втратили своєї популярності й сьогодні завдяки оригінальній гармонійності тексту та мелодійності музики. У вступі до цього збірника композитор З. Носковський указує на те, що запропонований репертуар цікавий для дітей і відповідає їх світогляду. Він також звертає увагу на те, що в Англії та Німеччині відомі композитори пишуть музику для дітей на високому мистецькому рівні, і це повинно бути прикладом для польських композиторів.

Одним із кращих у Західній Європі серед навчально-методичних посібників для вчителів музики були видання композитора та педагога З. Рутковського – «Посібник хорового співу нижчих шкіл та нижчих класів середніх шкіл», а також «Співи і музика в елементарній школі» (1910 р.). До цих посібників включено такі розділи: умови організації уроків співів і занять з оркестром; дидактичні матеріали та наочні засоби; коли починати навчання співу (психолого-фізіологічні основи); дихання; постановка голосу й дикція; інтервали; методика проведення занять.

Музичне виховання дітей та молоді в тій частині Польщі, що була під протекторатом Пруссії і мала назву – Велике Князівство Познанське і Поморське, мало свої особливості. Незважаючи на проведення місцевою владою онімеччення шкільної освіти, музичне виховання молодого покоління в той історичний період перебувало на досить високому рівні. 1828 р. в м. Познані відкрито приватну музичну школу А. Агта, до навчальної програми якої входили теорія музики та гра на фортепіано (чотири години на тиждень). До цієї школи приймали хлопчиків та дівчаток, навчання було платним. 1830 р. К. Зехнер відкрив у цьому місті також Інститут гри на скрипці. Випускники музичної школи й Інституту мали право викладати предмет «Музика» в елементарних школах.

У навчальних програмах елементарних та середніх шкіл (гімназій), а також учительських семінарій музичні предмети були обов'язковими. Значну частину годин у навчальних планах учительських семінарій, поряд із теорією музики, гармонією, хоровим та сольним співом, відводили на засвоєння техніки гри на декількох музичних інструментах: фортепіано, орган, скрипка. Усе це значно розширювало музично-виконавські та музично-педагогічні компетенції майбутніх учителів.

Потрібно зазначити, що, починаючи з 1876 р., значно активізувалася політика онімеччення шкільної освіти в цьому регіоні. Викладання багатьох предметів у гімназіях та семінаріях

проводили німецькою мовою. У програмах із музичного виховання для учнів різних класів переважна частина змісту також була пов'язана з творами німецької музики. Польська інтелігенція, діячі музичного мистецтва намагалися обстоювати свою національну культуру. Як приклад можна навести видання (1847, 1854, 1860 рр.) вчителем музики і композитором Т. Кленовським «Збірника польських пісень» для учнів різних типів шкіл, до якого ввійшли його авторські та народні пісні, а також історичні пісні композитора Ю. Немцовича.

Таку ж політику в галузі освіти проводили в польських регіонах, які були підпорядковані Австрії. Починаючи з 1805 р., в усіх школах, підпорядкованих австрійській адміністрації, було впроваджено навчання німецькою мовою. Того ж року введено викладання німецькою мовою в Краківському університеті, найстарішому навчальному закладі Польщі.

Музичне виховання дітей та молоді на польських землях, підпорядкованих Австрії, порівняно з іншими регіонами, що були під протекторатом Росії та Пруссії, перебувало на вищому рівні. Після австрійської реформи освіти 1774 р. було встановлено три типи шкіл: дво- або трикласна школа для широких верств міського та сільського населення; чотирикласна основна (*podstawowa*) школа, яка функціонувала в кожному місті; шестикласна школа (типу гімназії), випускники якої мали право працювати вчителями в основних школах. За дозволом місцевих влад можна було також відкривати парафіяльні школи, які утримувалися за кошти населення (вони здебільшого працювали у сільській місцевості). 1784 р. відкрито Львівський університет, який розпочав підготовку майбутніх учителів для різного типу шкіл.

Переломним етапом у розвитку освіти на польських землях, що входили до складу Австро-Угорщини, був 1867 р., коли австрійський уряд затвердив статут Шкільної ради краю, якій були підпорядковані всі школи. Здобуття автономії дало змогу оперативно провести реформу шкільної освіти, згідно з якою викладання в польських школах проводили рідною мовою. У 60-х рр. XIX ст. австрійський уряд дозволив викладання польською мовою в Ягеллонському (м. Краків) та Львівському університетах.

З першої половини XIX ст. всі школи, за винятком парафіяльних, мали навчальні програми з музики, у яких, крім хорового співу, було передбачено вивчення основ музичної грамоти (нотне письмо, побудова гамм, інтервалів та ін.), а також різні вправи для розвитку в учнів музичного слуху. У методичних рекомендаціях для вчителів співів наголошено на потребу ефективного для виховання учнів добору певного репертуару народних та релігійних пісень. За розпорядженням Міністерства освіти Австрії предмет «Співи» було включено як обов'язковий до навчальних планів гімназій та приватних жіночих пансіонатів.

Значне місце музичному вихованню відведено в підготовці майбутніх учителів у чоловічих (з трирічним терміном навчання) та жіночих (з дворічним терміном навчання) вчительських семінаріях. З 1871 р. навчальні заклади цього типу відкрито у Львові, Кракові, Тернополі, Станіславові, Пршемислі, Новому Сонче та Жешові, а з 1880-го вчительські семінарії з чотирирічним терміном навчання відкрито в інших місцях цього протекторату: Самборі, Сокалі та Кросно.

Профільними предметами в навчальних планах вчительських семінарій були «Музика» та «Співи». Семінаристів навчали грати на фортепіано, органі, струнних та духових інструментах, вони також вивчали гармонію, теорію та історію музики. Значна частина цих навчальних закладів мала достатню кількість музичних інструментів для практичних занять і досить широкий обсяг нотних збірників музичних утворів різних зарубіжних та польських композиторів, народних та релігійних пісень. Однак потрібно зазначити, що в державних вчительських семінаріях навчання проводили польською мовою, а українські семінарії могли існувати лише як приватні [4].

З 1871 до 1918 р. у Галичині було видано понад 40 підручників із музичного виховання для шкіл різного типу. Серед них значною популярністю користувався збірник пісень В. Войновського, виданий 1862 р. в Кракові. До його змісту було включено понад 90 польських народних пісень, які зібрали фольклористи О. Кольберг і Г. Гізевнуш. У цьому збірнику поряд із одноголосними піснями представлені й дво- та триголосні пісні, які виконувались *a cappella*, а також у супроводі фісгармонії або фортепіано, а також наведено значну кількість методичних порад та вказівок для вчителів музики.

1911 р. в Кракові видано підручник Т. Ковальського з навчання співу учнів шкіл, семінаристів вчительських і духовних семінарій. Автор книги пропонує значну кількість слухових, дикційних та голосових вправ. Т. Ковальський уважав, що педагог музики на кожному занятті має організовувати різноманітну діяльність учнів, розучувати нові й повторювати відомі їм пісні, застосовувати інтонаційні та голосові вправи із залученням навчального матеріалу з теорії музики.

Серед інших підручників учителі музики в Галичині використовували «Шкільний збірник пісень» А. Хлавички, у який було включено народні пісні з різних регіонів Польщі, а також «Буквар для навчання співу по нотах», що підготував до видання 1913 р. М. Конопко. Крім того, у цей період видано велику кількість пісенників (Х. Боярського, К. Немчика, Я. Чубарського та ін.), які широко використовувались у навчальному процесі і шкіл, і вчительських семінарій.

Музичне виховання дітей та молоді, які проживали на польських землях, підпорядкованих Австрії, відбувалося поряд із загальноосвітніми школами різного типу, в музичних школах та музично-просвітницьких товариствах. 1838 р. в Кракові композитор і педагог Ф. Мирецький відкрив приватну музичну школу драматичного співу, а 1841-го – публічну музичну школу. Школа драматичного співу мала три відділення. На першому проводили професійну підготовку співаків (солістів та учасників хору) для оперних театрів, на другому – хористів костельних капел, на третьому – музикантів-аматорів. Навчання в цій школі тривало чотири роки й було безкоштовним на першому та другому відділеннях.

Публічна музична школа мала трирічний термін навчання і два відділення. На першому проводили підготовку музикантів, які грали на фортепіано, духових та струнних інструментах, а на другому навчалися майбутні вчителі музики для сільських шкіл і органісти. Ці школи відіграли значну роль не лише в музичному вихованні молодого покоління, а й у розвитку та поширенні музичного мистецтва в м. Кракові та його околицях [8]. Починаючи з 60-х рр. ХІХ ст., у різних містах цього протекторату відкрито приватні музичні школи. Перед початком Першої світової війни (1914 р.) у Львові працювало 22 школи, у Кракові – 20, у Пршемислі – 3, майже всі польські міста на початку ХХ ст. мали свої музичні школи.

Зазначимо, що значному поширенню національної музичної культури сприяло створення в різних регіонах Польщі хорових колективів. 1820 р. в м. Познані започатковано перший хоровий колектив, 1846-го починає функціонувати Співоче товариство. У цей час створено хори у Варшаві, Кракові, Львові, Вільні, Лодзі, Катовицях, їх організаторами були відомі композитори та диригенти: С. Монюшко, П. Машанський та ін. Ці хорові колективи відіграли суттєву роль у піднесенні патріотизму в період поневолення польського народу як певний засіб протистояння процесам русифікації та онімечення поляків. У своїх виступах вони пропагували польську пісню, рідну мову й національну музичну культуру. При хорах певне музичне виховання отримували діти, батьки яких співали в цих колективах. Вони разом із дорослими часто брали участь у репетиціях та деяких виступах хорів [7; 8].

Незалежно від місця розташування основних шкіл та гімназій на землях Польщі, у більшості навчальних закладів на початку ХХ ст. створено учнівські хори, а також систематично проводили факультативні заняття з колективного музиковання. У гімназіях, жіночих пансіонатах, учительських семінаріях виникали інструментальні ансамблі й оркестри, які були своєрідною «візитною картою» свого навчального закладу. Хорові та інструментальні колективи виступали не лише в навчальних закладах, а й користувалися популярністю в жителів цих регіонів. Вони також пропагували національне музичне мистецтво серед різних за віком верств польського суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Утрата Польщею незалежності наприкінці ХVІІІ ст. призвела до деуніфікації музичного виховання школярів. У період національного поневолення польського народу (1772–1918 рр.) розвиток музичного виховання проходив у досить складних соціально-економічних умовах і його постійно гальмувала прусько-австро-російська експансія. Тому домінуючою тенденцією в цей час було використання засобів національного музичного мистецтва у вихованні почуття патріотизму в молодого покоління поляків і їх психологічній підготовці до боротьби за незалежність своєї країни. Музичне виховання тоді відіграло особливу роль у формуванні національної самосвідомості й мало національно-патріотичний характер.

Новаторські ідеї відомих польських педагогів, просвітителів, музичних діячів та композиторів С. Монюшка, Ф. Шопена, О. Кольберга, Ю. Ельснера, С. Конарського, Т. Кленовського, Г. Пірамовича, З. Рутковського та інших впливали на становлення та розвиток музичного виховання дітей і молоді. Вони обґрунтували й активно пропагували потребу широкого застосування музики в загальній системі освіти молодого покоління. З їх ініціативи музичне виховання в школах отримало національно-патріотичну спрямованість і стало одним із важливих чинників збереження польської музичної культури в період втрати Польщею своєї незалежності. Актуальні ідеї цих діячів музичної культури й педагогіки покладено в основу розвитку польського

музичного мистецтва у ХІХ – на початку ХХ ст. Вони визначили шляхи подальшого розвитку теорії і практики музичного виховання дітей та молоді в Польщі.

Серед провідних теоретико-методичних ідей із музичного виховання досліджуваного періоду звертають на себе увагу такі, як визнання пріоритетного значення національного мистецтва, народної пісні у вихованні молодого покоління, потреби поєднання музично-теоретичних знань із практичними у процесі музичного навчання, орієнтація викладання музики на культурологічні засади, а також визнання доцільності аматорського музикування як засобу поширення мистецтва серед широких верств населення.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні подальшого розвитку системи музичного виховання дітей та молоді в Польщі в міжвоєнний період (1918–1939 рр.).

Джерела та література

1. Конен В. История зарубежной музыки / В. Конен. – М. : Музыка, 1984. – 534 с.
2. Ніколаї Г. Ю. Музично-педагогічна освіта в Польщі: історія та сучасність / Г. Ю. Ніколаї. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. – 395 с.
3. Сергиенко А. П. История становления и развития музыкального воспитания в Польше : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / А. П. Сергиенко ; Ин-т педагогики АПН Украины. – Киев, 1993. – 193 с.
4. Федорович К. Українські школи в Галичині у світлі законів і практики / К. Федорович. – Львів : [б. в.], 1928. – 128 с.
5. Hellwing J. Szkolnictwo i pedagogowanie na ziemiach polskich pod zaborami / J. Hellwing // Historia wychowania / pod red. J. Hellwinga. – Poznan, 1994. – 70 s.
6. Mazera L. Szkolnictwo muzyczne Lwowa w okresie Augustowskim (1772–1918) / L. Mazera // Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich / pod red. L. Mazeru. Т. 1. Muzyka Galicyjna. – Rzeszów : WSP, 1999. – 89 s.
7. Prośniak J. Z dziejów wychowania muzycznego w Polsce / J. Prośniak // Wychowanie Muzyczne w Szkole. – 1970. – Nr. 3–5. – S. 32–36.
8. Prośniak J. Wychowanie muzyczne w Polsce od średniowiecza do dni dzisiejszych / J. Prośniak. – Warszawa : WsiP, 1976. – 283 s.
9. Sierakowski W. Sztuka muzyki dla młodzieży krajowej / W. Sierakowski. – Kraków, 1973. – 204 s.
10. Ustawy Komisji Edukacji Narodowej. – Lwów, 1923. – 168 s.
11. Wojcechowski K. Oświata ludowa 1863-1905 r. w Królestwie Polskim i Galicji / K. Wojcechowski. – Warszawa, 1954. – 267 s.

Вильчковская Анастасия. Музыкальное воспитание детей и молодежи в период раздела польских земель (XVIII – начало XX ст.). В статье анализируется состояние музыкального воспитания детей и молодежи в период утраты Польшей независимости (1772–1918 гг.). Музыкальное воспитание в этом историческом периоде сыграло важную роль в формировании патриотизма школьников и было основным фактором сохранения польской музыкальной культуры.

Ключевые слова: музыкальное воспитание, дети, молодежь, школа, патриотизм.

Vilchkowska Anastasiya. Music Education Children's and Youths in the Period Partition of Poland (XVIII – Beginning XX Centenary). In the article make analysis condition music education children's and youths in the period loss independents of Poland (1772–1918 years). Music education in the history period play a part in the train patriotisms of pupils and was principal factor keep Polish music culture.

Key words: music education, children's, youths, school, patriotism.

Стаття надійшла до
редколегії
12.02.2015 р.